

JOUSTOTURVATYÖ JA YHTEISET JOUSTOTURVAPERIAATTEET

JOUSTOTURVATYÖN TAUSTA JA ORGANISOINTI

EU:n komissio antoi tiedonannon työmarkkinoiden kehittämisestä ja hyväksyi yhteiset joustoturvaperiaatteet vuonna 2007. Periaatteiden mukaan työmarkkinoita ja työelämää tulee pitkällä aikavälillä kehittää työllistymiseen ja työllistämiseen kannustavasti siten, että kaikkien työmarkkinoilla toimivien oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa. Tasapainoisuuden tavoite sisältää myös esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoisuuden edistämisen ja työmarkkinoiden lohkoutumisen ehkäisemisen.

Maa- ja metsätalouden globalisoituminen kiihdyttää työmarkkinoiden ja työelämän rakennemuutosta myös Suomessa. Rakennemuutos on yhtäältä jatkuvaa ja toisaalta usein myös ilmenee äkillisinä rakennemuutostilanteina. Normaalia rakennemuutosta ei joustoturvatyöllä tule vaikeuttaa, mutta sillä voidaan lievittää äkillisten rakennemuutosten kielteisiä vaikutuksia. Lisäksi meneillään oleva globaali, poikkeuksellisen syvä taloudellinen taantuma vaikuttaa keskeisesti joustoturvatyöhön. Jotteri työllisyystilanne jäisi kriisin seurauksena pysyvästi heikommaksi, kohdistuu joustoturvan toimivuuteen nyt erityisen suuria vaatimuksia. Vaikeimmassa asemassa ovat ilman ammattikoulutusta olevat työttömät. Toisaalta vuoden 1990 alun lamaan verrattuna työttömänä on merkittävästi enemmän korkean koulutuksen saaneita. Onnistunut joustoturvatyö edistää Suomessa työttömien ja työssä jouton ja turvan tasapainoa tavoitellaan muun muassa lomautus- sekä muutosturva-järjestelmällä.

Joustoturvan keskeinen tavoite on kannustaa yksilöitä ja yrityksiä turvallisiin siirtymiin, jotka edistävät työllistymistä, tuottavuutta ja työelämän laatua sekä osaavan työvoiman saa-

tavuutta, myös työvoiman vapaan liikkuvuuden puitteissa. Olennaista on tukea yksilöiden ja työnantajien sopeutumiskykyä erilaisissa työmarkkinoiden murros-, muutos- ja siirtymätilanteissa muun muassa osaamistason nostamisella. Joustoturvatyön tavoitteiden toteutuminen edellyttää kohoavaa työllisyysastetta sekä hyvää työelämän laatua ja työelämän jatkuvaa kehittämistä.

EU:n joustoturvaperiaatteet muodostavat viitekehyksen, jonka puitteissa kukin jäsenvaltio valmistelee oman mallinsa työmarkkinoiden ja työelämän kehittämisestä. Suomessa työministeri Tarja Cronberg asetti 23.8.2007 kolmikantaisen joustoturvahankkeen. Hankkeessa koordinoitaan työmarkkinoiden ja työelämän rakenneuudistusta eri politiikkalojien kesken hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen yhteistyönä. Hankkeen määräaika on vuoden 2010 loppu.

EU:n piirissä käydyssä joustoturvakeskustelussa ovat viime aikoina korostuneet työmarkkinoiden lyhyen aikavälin haasteet. Neuvoston päätelmissä joustoturvasta taloudellisen kriisin oloissa (9.6.2009) esitetään kymmenen eri toimenpidettä, joiden tarkoituksena on auttaa jäsenvaltioita ja työmarkkinaosapuolia hallitsemaan taloudellisen kriisin vaikutuksia joustoturvaperiaatteita soveltamalla. Komission tiedonannossa yhteisestä sitoutumisesta työllisyyteen (3.6.2009) keskitytään erityisesti nuoriin tarkoituksella täydentää muita kriisin torjumiseksi toteutettavia komission toimia.

Suomessakin on työmarkkinoiden ja työelämän kehittämisen huomio viime aikoina merkittävästi kohdistunut taloustaantumien vaikutusten lievittämiseen. Keväällä 2009 valmistuneita, pääasiallisesti rakennepoliittisia työmarkkinoiden sekä sosiaaliturva- ja työvoi-

mapolitiikan kehittämiseen liittyviä asiakirjoja ovat:

- 1) Työmarkkinakeskusjärjestöjen (EK, SAK, Akava ja STTK) neuvottelutulos eläkepolitiikasta ja työttömyysturvasta 22.1.2009 (ns. sosiaalitulo).
- 2) SATA-komitean linjaukset sosiaaliturvan kehittämiseksi 27.1.2009.
- 3) AKKU-johtoryhmän toinen väliraportti 27.2.2009
- 4) Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelman ennakoitiryhmän raportti 7.4.2009
- 5) Yhteisymmärrys eläkekiistan ratkaisemisesta 11.3.2009

Keskeisesti elvyttämiseen liittyviä asiakirjoja ovat:

- 6) Hallituksen elvytyslisätalousarvio 30.1.2009.
- 7) Hallituksen politiikkariihen kannanotto 24.2.2009

Asiakirjoissa sovitut toimenpiteet muun muassa sosiaaliturvajärjestelmän kehittämiseksi, kannustavuuden parantamiseksi, eläkkeelle siirtymisiän nostamiseksi, työhyvinvoinnin parantamiseksi, työssä jatkamisen edistämiseksi, osaamisen kehittämiseksi ja vuorotteluvapaajärjestelmän vakinaistamiseksi valmistellaan erikseen. Työelämän sosiaalivaikutuslainsäädäntöä ja ansioturvaan koskevat hallituksen ratkaisut valmistellaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa.

JOUSTOTURVAHANKE KEVÄÄLLÄ 2009

Joustoturvahanke on jaettu kolmeen kolmikantaiseen valmistelutyöryhmään, joiden teemoina on siirtymävaiheiden hallinta, työelämän sääntely sekä työelämän laatu. Työelämän laatu -työryhmään liittyen on myös perustettu erityinen toimenpidehanke viemään käytäntöön olemassa olevaa tietoa työelämän kehittämisestä.

Joustoturvahankkeen erityistavoitteena on ollut valmistella keväällä 2009 yhteisiä periaatteita työmarkkinoiden rakenteellisesta kehittämisestä. Yhteisten periaatteiden tarkoituksena ei ole ennakoida muiden työryhmien työtä, vaan kyse on tavoitteiden kirjaamisesta.

YHTEISIÄ JOUSTOTURVAPERIAATTEITA

1 YHTEISTEN JOUSTOTURVAPERIAATTEIDEN TAVOITTEET

Yhteisten joustoturvaperiaatteiden tavoitteena on

- luoda yhteisesti sovitut tasapainoiset puitteet työmarkkinoiden ja työelämän kehittämiselle sekä uudistamistarpeiden tarkastelulle jouston ja turvan tasapainoa noudattaen;
- parantaa yksilöiden, työmarkkinoiden ja työelämän mukautumis- ja sopeutumiskykyä erilaisissa yhteiskunnan ja työelämän murros-, muutos- ja siirtymätilanteissa sekä ehkäistä syrjäytymistä;
- luoda edellytyksiä talouden kasvulle ja elpymiselle talouskriisistä sekä kilpailukykyiselle, tuottavalle ja työllisyyttä parantavalle toiminnalle;
- luoda perusta työelämän kehittämiseen liittyville yhteisille toimille työssä jaksamisen edistämiseksi ja työurien pidentämiseksi;
- vahvistaa osapuolten sitoutumista ja yhteistä luottamuspääomaa.

2 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTETTÄVÄ JA OSAAMISTA KEHITETTÄVÄ

Työllisyysasteen nostaminen edellyttää nopeaa ja joustavaa työllistymistä. Työuria on pidennettävä sekä alku- että loppupäästä ja työuria eheyttävä. On mahdollistettava sujuva työhön hakeutuminen, työelämässä pysyminen sekä nopea uudelleen työllistyminen siirtymä- ja murrostilanteissa.

Työurien pidentämiseksi ja työvoiman saataavuuden takaamiseksi on etsittävä keinoja, joilla voidaan:

- edistää nuorten työllistymismahdollisuuksia muun muassa
 - kehittämällä uravalintaa ja opintojen suorittamista tukevia järjestelmiä;
 - ennakoimalla paremmin osaamistarpeita, vahvistamalla koulutuksen työelämälähtöisyyttä ja tunnistamalla kasvun ja työllisyyden lähteitä;
 - varhentamalla sujuvaa siirtymistä työmarkkinoille;
 - lisäämällä nuorten työelämä tietoisuutta;
 - kehittämällä työelämäkannusteita;
 - turvaamalla kaikille koulutuspaikka;
 - nopeuttamalla opiskeluaikoja;
- lisäämällä yksilöllistä ohjausta;
- parantamalla koulutukseen liittyviä työharjoittelumahdollisuuksia.
- helpottaa ikääntyvien työllistymistä, myöhentää ikääntyneiden työntekijöiden poistumista työelämästä ja edistää eläkkeellä olevien mahdollisuuksia palata työelämään;
- eheyttää katkonaisia työuria muun muassa vähentämällä sairaus- ja tapaturmapoissaoloja;
- ehkäistä työkyvyttömyyttä parantamalla työterveyshuollon kattavuutta ja vaikuttavuutta;
- edistää pitkäaikaistyöttömien, maahanmuuttajien ja vähemmistöjen, osatyökykyisten ja muiden vaikeasti työllistyvien ryhmien työllistymistä ja työllistämistä;
- parantaa tukijärjestelmien toimivuutta ja vahvistaa julkisia työvoimapalveluja
- edistää yrittäjyyttä ja yrittämisen edellytyksiä eri keinoin.

3 SIIRTYMÄT TYÖSTÄ TYÖHÖN SUJUVIKSI

Työvoiman alueellista ja ammatillista liikkuvuutta ja työpaikkojen ja osaamisen kohtaamista on lisättävä muun muassa:

- edistämällä työpaikoilla henkilöstön mahdollisuuksia siirtyä vaivattomasti tehtävistä toisiin;
- sujuvoittamalla siirtymisiä määräaikaista työstä uuteen työhön;
- kannustamalla yrityksiä ja työpaikkoja henkilöstön osaamisen tasapuoliseen kehittämiseen;
- huolehtimalla ammatillisen aikuiskoulutusjärjestelmän ajantasaisuudesta;
- toteuttamalla nopealla aikataululla omaehtoisen koulutuksen käyttö työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa;
- lisäämällä ammatillista koulutusta vailla oleville suunnattua koulutustarjontaa;
- edistämällä alueellista liikkuvuutta esimerkiksi asuntopoliittisin tukitoimin;
- jatkamalla kaksi- ja kolmikantaista yhteistyötä työperusteisen maahanmuuton edellytysten edistämiseksi, jonka peruslähtökohtana on, että Suomessa tehtävään työhön sovelletaan suomalaisia työehtoja ja työehtosopimuksia.

Jatkuvan rakennemuutoksen suuntia sekä äkillisiä rakennemuutostilanteita on pyrittävä ennakoimaan ja arvioimaan paremmin ja reagoitavaksi on kehitettävä muun muassa siten, että:

- varaudutaan valtakunnallisella, alueellisella sekä yritys- ja työpaikkatasolla äkillisiin rakennemuutoksiin ja siirtymätilanteisiin;
- tehostetaan alueellisten toimijoiden yhteistyötä riskien hallitsemiseksi;
- parannetaan työvoimapalvelujen toimivuutta muun muassa kasvattamalla viranomaisten yritystuntemusta ja hyödyntämällä uusien työllisyyden edistämistomikuntien asiantuntemusta;
- parannetaan valmiuksia siirtymätilanteiden hallintaan muun muassa kehittämällä muutosturvajärjestelmää;
- kehitetään työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointia;
- lisätään työnantajien ja työntekijöiden tietoa saatavilla olevista palveluista ja parannetaan palvelujen saatavuutta.

4 TYÖELÄMÄN LAATUA, TUOTTAVUUTTA JA INNOVAATIOITA KEHITETTÄVÄ SAMANAIKAISESTI

Työllistyvyyttä, työllistämismahdollisuuksia ja työhyvinvointia on parannettava pitkäjänteisellä ja suunnitelmallisella työelämän kehittämisellä. Tuottavuutta ja työelämän laatua on kehitettävä samanaikaisesti kaikilla työelämän tasoilla. Työelämän kehittämistä koskevien, työpaikoille suunnattujen palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta on parannettava.

Tässä tarkoituksessa:

- kehitetään työelämän laadun ja tuottavuuden parantamiseen tähtäävää yhteistyötä kaikilla työelämän tasoilla;
- edistetään työpaikkojen tietoisuutta olemassa olevista työelämän innovaatioista, hyvistä käytännöistä;
- kannustetaan jo olemassa olevien elinikäistä oppimista tukevien keinojen nykyistä tehokkaampaa käyttöönottoa;
- kiinnitetään huomiota esimiestyön tukemiseen ja hyvän henkilöstöjohtamisen, kuten ikä- ja moninaisuusjohtamisen, kehittämiseen työpaikoilla;
- parannetaan yrityksille ja työpaikoille suunnattujen työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämisen työkalujen saatavuutta;
- kehitetään työkyvyn seurantaa ja työterveyshuollon toimivuutta sekä valtakunnallisesti että työpaikkatasolla;
- tunnistetaan alakohtaiset tuottavuuden ja työelämän laadun kehittämistarpeet.

5 TYÖELÄMÄN SÄÄNTELYN KEHITTÄMISTÄ JATKETTAVA

Sekä palkansaajien että työnantajien aseman työmarkkinoilla turvaava selkeä ja oikeudenmukainen lainsäädäntö, hyvin toimiva sopimusjärjestelmä ja työmarkkinaosapuolten luottamukselliset yhteistoimintasuhteet ovat tehokkaasti toimivien ja kilpailukykyisten työmarkkinoiden keskeisiä edellytyksiä.

Toistaiseksi voimassa oleva työsuhde on keskeinen työntekijän turvallisuuden ja tuottavuuden tae. Määräaikaisten työsuhteiden käyttö on sallittua vain laissa säädetyin edellytyksin. Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset ja muuttuvat toimintatavat edellyt-

tävät kuitenkin työmarkkinoilta joustavuutta. Työmarkkinoiden toimivuus edellyttää, että varmistetaan yritysten tasapuoliset kilpailuedellytykset muun muassa torjumalla epäterveen toiminnan muotoja sekä toisaalta turvataan työntekijöiden yhdenvertaisuus sekä vähimmäistyöehdot työvoiman käyttötavasta riippumatta. Työn teettämisen ja tekemisen edellytysten tulee olla tasapainossa keskenään siten, että yritysten tasapuolisista toimintaedellytyksistä niiden koosta riippumatta ja työelämän perusoikeuksien toteutumisesta huolehditaan.

Työelämää koskevaa lainsäädäntöä on Suomessa viime vuosina uudistettu laajasti, ja lainsäädäntö toimii suhteellisen hyvin. Lainsäädännön toimivuutta muuttuvissa olosuhteissa on seurattava yhteistyössä ja tunnistettava yhdessä mahdolliset kehittämistarpeet.

Tässä tarkoituksessa

- edistetään monipuolisia työjärjestelyjä, kuten joustavia työaikakäytäntöjä, jotka

tukevat työllisyyttä ja työn ja perheen yhteensovittamista ja jotka ottavat huomioon työntekijöiden ja työnantajien tarpeet

- kehitetään työmarkkinoiden sopimusjärjestelmän toimivuutta työelämän sääntelyryhmän toimeksiantoon kirjatulla tavalla.
- kehitetään tarvittaessa työllistämisen ja työllistymisen edellytyksiä parantavaa lainsäädäntöä

6 YHTEISTEN JOUSTOTURVAPERIAATTEIDEN TOIMEENPANO JA SEURANTA

Nyt sovitut joustoturvaperiaatteet ohjaavat työmarkkinoiden, työelämän ja niitä koskevan lainsäädännön kolmikantaista kehittämistä.

Osapuolet sitoutuvat periaatteiden toteuttamisen seurantaan sekä tarvittaessa niiden edelleen kehittämiseen.

Helsingissä 15.6.2009

Tarja Cronberg
Työministeri

Vesa Vihriälä
Valtioneuvoston kanslia

Jukka Pekkarinen
Valtiovarainministeriö

Harri Skog
Opetusministeriö

Terttu Savolainen
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eeva-Liisa Inkeroinen
Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

Janne Metsämäki
Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry

Ralf Sund
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry

Pekka Immeli
Akava ry

Veikko Liuksia
Valtion työmarkkinalaitos VTML

Jorma Palola
Kunnallinen työmarkkinalaitos KT

Antti Neimala
Suomen Yrittäjät ry

Keijo Sahrman
Suomen Kuntaliitto